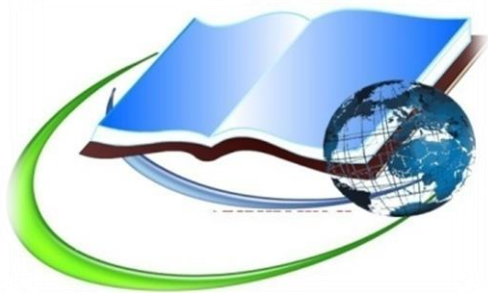

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХАЛЫҚА
БІЛІМ БЕРУ МИНИСТІРЛІГІ
РЕСПУБЛИКА БІЛІМ ОРТАЛЫҒЫ
ФИЛОЛОГИЯ ПӘНДЕРІ БЛОК МОДУЛЫ БОЙЫНША
ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМНІҢ
ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

ҚАЗАҚ ТІЛІ

VIII СЫНЫП

ТАШКЕНТ -2019

ТҮСІНІК ХАТЫ

Тіл білімінің алдына қойған әлеуметтік жағдай оқушы тұлғаны пікірлеуге, бөгделер пікірін аңғаруға және сол пікір нәтижесін ауызша және жазбаша түрғыда сауатты баяндауға яғни коммуникативтік сауаттылықты дамытуға үйренуден тұрады.

Жалпы орта білім мекемелерінде қазақ тілін оқытудың негізгі **мақсаты** – оқушылардың өзіндік пікірлерін ауызша және жазбаша түрде дұрыс әрі анық баяндайтын, кітапқұмарлық мәдениеті қалыптасқан, өзбетінше және шығармашылықпен пікірлейтін, басқалардың пікірлерін аңғаратын – қарым-қатынас және сөйлеу мәдениеті дамыған тұлғаны дайындау.

Қазақ тілін оқытудың **міндеті** – оқушыны пікірлеуге, өзгелер пікірін аңғаруға, өз пікірін ауызша және жазбаша түрде сауатты баяндай алуға бағытталған сөйлеу компетенциясын дамыту; оқушыларда грамматикаға тиісті меңгерілетін білімдерді (фонетика, лексикология, сөзжасам, морфология, синтаксис, жазу және емле, тыныс белгілер, тіл мәдениеті, стилистикаға тиісті түсініктерді) дамыту; қазақ тілінің мүмкіндіктерінен өнімді пайдалана отырып дұрыс және анық баяндай алуды дамытуға бағытталған лингвистикалық компетенцияларды қалыптастыру;

Қазақ тілі сабақтарында оқушыларды өз бетінше және шығармашылық пікірлеуге бағыттау қажет. Соның үшін осы бағдарлама негізінде жаратылушы оқулықтарда шығармашылық ойлау тәрізін қалыптастыру, сабақты оқушылардың тілдік біліктілігін жүзеге келтіруге қарату мақсат етіп алынған.

Қазақ тілі пәнінің құрамды бөліктері мен түзілу негіздері. Жалпы орта білім мектептерінің 5-11-сыныптарында өтілетін қазақ тілі пәні оқушыларды: қазақ тілінің фонетикасы, лексикасы мен грамматикасы, стилистикасы, тіл мәдениеті бойынша тілдің ауызша және жазбаша түрлерден кең және дұрыс пайдалану үшін қажет болған ғылыми-практикалық мәліметті беруді; қазақ тілінде дұрыс сөйлеу, емле мен пунктуациясының негізгі ережелерін меңгеріп алуды; түрлі сөздіктерден дұрыс пайдалана алуды; өз пікірін тіл жағдайына сай тәрізде, түрлі пішіндерде баяндай алу дағдыларын құрауды; белгілі бір хабарды немесе мәліметті түрлі пішіндерде бере алу жолдарын; күнделік тұрмыс үшін қажет болған іс қағаздарын жүргізу дағдыларын; жас және білім дәрежесіне сай болған көркем, ғылыми, саяси шығармаларды үйреніп, олар жөніндегі пікір-таластарды, жеке қатынасты ауызша және

жазбаша түрде дұрыс мазмұндай алу дағдыларын беруді негізгі міндет етіп алады.

Қазақ тілін оқытудың негізгі құралдары. Алғашқы басқышта: 1. Осы бағдарлама негізінде жаратылған оқулықтар. 2. Қазақ тілі бойынша сөздіктер: “Қазақ тілінің түсіндірмелі сөздігі”, “Қазақ тілінің антонимдер сөздігі”, “Қазақ тілінің синонимдер сөздігі”, “Қазақ тілінің диалектологиялық сөздігі”, “Қазақ тілінің орфографиялық сөздігі”, “Қазақ тілінің орфоэпиялық сөздігі”, “Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі”.

Бұл құралдар қазақ тіліндегі энциклопедиялар, қазақ тілі сабақтарында ауызша және жазбаша бейне үшін түсіндірмелі альбом, істетілуі керек болған қажетті сөздер берілген сурет пен бейнелер және 5-9-сыныптар үшін 46 аттағы плакаттар жинағы, “Оқытушы кітабы”, “Диктанттар жинағы”, “Мазмұндамалар жинағы” және т.б. мен толықтырылуы мүмкін.

Білім әдісі. Білім әдісі, негізінен индуктив. Мұнда сабақтарда актив істеуші оқушының өзі. Әрбір сабақ шамамен төрт басқышты өз ішіне алады. 1. Қайталау. 2. Берілген материалдардың оқушылар тарапынан талдауы. 3. Берілген материалдарды оқытушы жәрдемінде жинақтау мен қорытынды шығару. 4. Меңгерген жинақтылықты іс жүзінде қолдау және сынау, оқу мәселелерін шешу. Оқушылардың мәтін түзу мен мәтін үстінде істеулері сабақты екінші, төртінші басқыштарында және сыныптан тыс берілетін тапсырмаларда орталық орында иелейді. Мәтіндер әр түрлі. Олардың анық түр мен көрінісі аз ғана оқулықта берілсе, негізінен, оқытушы тарапынан белгіленеді. Бағдарлама оқытушыға оқулықтағы барлық мәтіндерді өз құнты, талабы, жағдайының ыңғайлығына қарай алмастыру, оқыту үдерісін кең мағынадағы шығармашылық пен ізденімпаздық негізінде құруға толық мүмкіндік береді. Мәтін үстінде істеу тапсырмалары мен жаттығулары бұл бағдарлама мен оқулықтарға көптеп арналған. Оқушылар жаратуы тиіс болған мәтіндер бірнеше түрлі. Олардың негізгілері:

1. Сабақта алған теориялық білім мен дағдыны іс жүзінде қолдап мәтін түзу. Мұндай мәтіндер екі және үш сөйлемнен тұруы, монолог пен диалог түрінде, қысқаша бейне немесе әңгіме түрінде болуы мүмкін. Олардың анық түрін оқытушы басшылығында оқушының өзі таңдауы керек.

2. Берілген тақырып негізінде бейне (шағын мәтін). Мұндай бейнелер жазбаша және ауызша көріністерде оқушылардың жас және білім дәрежесіне тән мазмұндф көлемде орындалуы тиіс.

Қазақ тілі пәні негізінен өз ішіне география, тарих, әдебиет, педагогика-психология, логика, этика, тіл мәдениеті және стилистика пәндерін қамтиды.

Әдеби білімді оқушының оқу әрекетін қалыптастыруға бағдарлап құру – білім мазмұнын жаңартудың бір ұстанымы етіп алынды.

Жоғары даму жолында нық қадаммен бара жатқан Өзбекстан халқының рухани дүниесі мен мәдени өмірінде жаңа дәуір басталғаны шындық. Бұл өз кезегінде білімді дәуір талабы дәрежесінде алып бару талап етілуде. “Қазақ тілі” пәнін оқыту және заманауи талаптар негізінде алып бару арқылы оқушылар тарапынан білімдерді игеру және көркем шығармаларды ұғыну арқылы әдеби тәлімнің мазмұны мен мақсаты, оны ұйымдастыруда білім принциптері негізінде оқушылардың дүниетанымын белсенді қалыптастыру және дамыту талап етілуде.

Оқытудың түрлерін түсініп меңгеру үшін шетел методистері іс-тәжірибелерінен алынған мысалдармен таныстыруымыз мүмкін.

Негізгі мәселе: 1. Оқытушы шығармашылығында оқыту мақсатының ерекшеліктері. 2. Оқыту мақсатын қолданудың ішкі процесі. 3. Оқыту процесінде оқушылардың ролі.

Республикамызда ғалым Б.Блум таксаномиясы, “Кейс стади”ға негізделген оқыту технологиясы, дәстүрлі болмаған тест технологиясы, “Бумеранг”, “3x4”, “БББ”, квест-сабақтар, электрондық-виртуалдық сабақтар, қашықтан оқыту, семантикалық карта т.б. сияқты заманауи жүйелерді қолдану әдістемелері арқылы оқушыларға жоғары дәрежелі білім беру бүгінгі күннің талабы. Оқыту технологиялары, көптеген педагогикалық инновациялық іс-тәжірибелер, авторлық мектептер мен жаңашыл – мұғалімдердің проблемалары жан-жақты талдауды және жүйелеуді талап етеді.

Қазақ тілі пәнінің VIII сынып оқу бағдарламасы мемлекеттік білім стандартының талабы негізінде дайындалды. Мемлекеттік білім стандартының VIII сыныптар үшін негізгі мөлшер есептеледі. Осы сыныпты бітірушілер мемлекеттік білім стандартының жоғарыдағы дәреже үшін қойылған талаптарға жауап беруі шарт.

Қазақ тілі пәнінің есебінен басқа бір пәндерге сағат ажыратылуы керек болса, бағдарламадағы тақырыптардың мазмұны мен маңызын сақтаған түрде қайталау сағаты немесе кейбір жаттығулардың есебінен ажыратылуы ұсынылады.

Жалпы орты білім МБС-ның тірек оқу жоспарында қазақ тілін оқу пәнінен сыныптар бойынша оқу сағаттары төмендегіше белгіленген.

Сыныптар	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
Аптасына	5	4	2	2	2	1	1

Жыл бойы	170	136	68	68	68	34	34
----------	-----	-----	----	----	----	----	----

Аталмыш оқу бағдарламасы 2018 – 2019 оқу жылында XI сынып, 2019-2020 оқу жылында VIII-IX сыныптар, 2020-2021 оқу жылында V сынып, 2022-2023 оқу жылында VI, VII, X сыныптарда басқышпа-басқыш іс жүзіне асырылады.

8- сынып. Қазақ тілі.

(апталық сағаты-2, жылдық сағаты -68)

Оқушылардың оқу әрекеті нәтижелеріне қойылатын талаптар:

125-140 сөзден тұратын диктант жазады, көркем жазу мен емле ережелеріне мойынсұнады; тақырып айналасында өз бетінше пікірлейді, 15-20 сөйлемнен құралған, бірізділік қамтылған шығармашылық (мазмұндама, шығарма) мәтін түзеді де емле, тыныс белгілері ережелеріне мойынсұнады. 8 сынып талаптарына қосылады: мәтіннің тақырыптық айналасындағы бірізділігі, пікірдің толықтығы, мақсатқа сай екендігіне мойынсұнады, стилистика талаптарына майынсұнады. Іс қағаздарынан (шақыру хат, тіл хат) жазады.

Сөздердің синтаксистік байланысу формалары: меңгеру, матасу, қабысу, сөз тіркестерінде басыңқы және бағыныңқы сөздер. Сөз тіркесі мен сөз, сөйлемше, сөйлем арасындағы айырмашылық жөнінде мәліметке ие болады. Жай сөйлем мен оның түрлері, сөйлем мүшелері, сөйлемнің бірыңғай мүшелері, қаратпа және қыстырма сөздерді біледі, анықтайды, жай сөйлемді синтаксистік талдау жасайды.

Оқушылардың оқу әрекеті нәтижелеріне қойылатын талаптар:

(тереңдетілген сыныптар үшін)

141-150 сөзден тұратын диктант, 21-25 сөйлемнен тұратын шығармашылық (еркін тақырыпта шығарма) мәтін түзеді, сөйлемдердің бірыңғайлығын қамтыған түрде байланысты сөйлеуді құрастырады, өз

бетінше пікірлейді, пунктуация мен тыныс белгілері ережелеріне мойынсұнады.

Кіріспе – 1 сағат.

Бірінші қыркүйек – тәуелсіздік күні. Қазақ тілі – Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі. Қазақ тілінің қоғамдық мәні, қызметі.

5-7- сыныптарды өткендерді қайталау - 6 сағат.

Фонетика. Графика. Орфография. Лексика. Сөздердің жасалуы. Морфология. Тіл мәдениеті.

Синтаксис және пунктуация – 51 сағат.

Синтаксис пен пунктуация жайында жалпы түсінік. Сөздердің байланысу тәсілдері мен түрлері .

Сөз тіркесі. Сөз тіркесі туралы түсінік. Сөз тіркесі және күрделі сөздер мен тұрақты тіркестер. Сөз тіркесінің түрлері. Сөз тіркесінің құрылысы. Сөз тіркесінің лексика-грамматикалық мағынасы. Анықтауыштық қатынас. Толықтауыштық қатынас. Пысықтауыштық қатынас.

Сөйлем. Сөйлем туралы түсінік. Сөйлемнің айтылу мақсатына қарай түрлері.

Сөйлемнің құрамы. Сөйлемнің тұрлаулы, тұрлаусыз мүшелері. Сөйлемнің бірыңғай мүшелері. Сөйлем мүшесі болмайтын сөздер тобы. Сөйлемнің құрылысына қарай түрлері. Жай сөйлемнің түрлері.

Сөйлемнің сөз тіркесінен тұратындығы. Сөйлем болудың шарттары. Сөйлемдердің мазмұнына, айтылу сазына және құрылысына қарай іштей бөлінетіндігі.

Хабарлы сөйлем, олардың мазмұны. Хабарлы сөйлемнің баяндауыш формалары.

Сұраулы сөйлем, олардың жасалу жолдары, мағыналары, тыныс белгісі.

Бұйрықты сөйлем, жасалу жолдары, тыныс белгісі. Бұйрықты сөйлемнің хабарлы, лептік интонациямен айтылу ерекшелігі.

Лепті сөйлем, олардың мағыналары. Лепті сөйлемдердің көңіл күйін білдіруіне қарай түрлері (хабарлы, сұраулы, бұйрықты). Лепті сөйлемнің басқа сөйлемдерден ерекшелігі, тыныс белгісі. Сөйлем түрлерінің жиынтық кестесі.

Бақылау жұмысы

Сөйлем мүшелері. Сөйлем мүшелері туралы түсінік. Тұрлаулы мүшелер. **Бастауыш.** Бастауыш болатын сөз таптары. Дара бастауыш. Күрделі және үйірлі бастауыш. Бастауыштың сұрақтары, сөйлемдегі орны.

Баяндауыш. Баяндауыш болатын сөз таптары. Дара баяндауыш. Күрделі баяндауыш, оның жасалуы. Баяндауыштың сұрақтары, сөйлемдегі орны.

Бастауыш пен баяндауыштың байланысы. Бастауыш пен баяндауыштың арасына қойылатын сызықша.

Сөйлемнің тұрлаулы мүшелерінен сыныпта өтілгендерді сұрақ-тапсырмалар арқылы пысықтау, жаттығу, тіл ұстарту (ауызша, жазбаша) жұмыстары арқылы қайталау.

Бақылау жұмысы

Сөйлемнің тұрлаусыз мүшелері.

Толықтауыш. Толықтауыш, оның түрлері: тура толықтауыш, жанама толықтауыш. Толықтауыш болатын сөз таптары. Дара және күрделі толықтауыш. Күрделі толықтауыштың жасалуы. Толықтауыштың байланысы. Толықтауыш пен байланысатын сөйлем мүшесі баяндауыш екендігі. Толықтауыштың сұрақтары, жұмсалыу ерекшеліктері, мағынасы.

Анықтауыш. Анықтауыш. Анықтауыштың негізгі белгілері. Анықтауыштың жасалу жолдары. Дара және күрделі анықтауыштар. Күрделі анықтауыштың жасалуы. Анықтауыштың байланысы.

Пысықтауыш. Пысықтауыштың қызметінде жұмсалатын сөздер. Пысықтауыштың жасалу жолдары. Дара және күрделі пысықтауыштар. Пысықтауыштың түрлері: мезгіл пысықтауыш, мекен пысықтауыш, мақсат пысықтауыш, себеп пысықтауыш, қимыл сын пысықтауыш. Пысықтауыштың байланысы. Пысықтауышпен байланысқа түсетін сөйлем мүшесі баяндауыш екендігі. Пысықтауыштың сұрақтары, мағыналары. Сөйлем мүшесіне талдау тәртібі және жаттығу жұмыстары.

Бақылау жұмысы

Сөйлемнің бірыңғай мүшелері.

Бірыңғай мүше болудың шарттары: бір сөз табынан болатындығы, бірдей сұраққа жауап беретіндігі, бір сөйлем мүшесінің қызметін атқаратындығы. Бірыңғай мүшелердің жалғаулық шылаулар арқылы байланысу. Бірыңғай мүшелердің тыныс белгісі. Бірыңғай мүшелердің тыныс белгісі. Жалпылауыш сөздер. Жалпылауыш сөздердің тыныс белгілері.

Сөйлемнің айқындауыш мүшелері. Айқындауыш мүше жайында жалпы түсінік. Оңалашанған айқындауыш. Қосарлы айқындауыш. Бірыңғай мүше мен айқындауыштан өткенді қайталау.

Оқшау сөздер. Оқшау сөздерден жайында жалпы түсінік. Оқшау сөздерге тән ортақ белгілер. Оқшау сөздердің түрлері. Қаратпа сөз. Қаратпа қызметінде жұмсалатын сөздер. Қаратпа сөздің тыныс белгісі. Қыстырма сөздер. Қыстырма қызметінде жұмсалатын сөздер мен тіркестері. Қыстырма сөздің тыныс белгілері.

Одағай сөздер. Сөйлем басында кездесетін жоқ пен иә, олардың тыныс белгілері. Сөйлемдегі сөздердің (мүшелердің) орын тәртібі және ой екпіні.

Жай сөйлемнің түрлері. Жай сөйлемнің түрлері жайында түсінік. Жай сөйлемдер құрамына қарай, сөйлем мүшелерінің қатысына қарай жақты сөйлем, жақсыз сөйлем, толымды сөйлем, толымсыз сөйлем, жалаң сөйлем, жайылма сөйлемдер болып бөлінетіндігі. Атаулы сөйлем, оның стильдік мәні.

Жай сөйлем түрінен сыныпта өтілгенді жинақтап, жай сөйлем түрлеріне талдату жүйесін меңгеру.

Оқу жылы соңындағы қайталау - 2 сағат.

Әдебиеттер: 9, 10, 14, 16, 17, 19, 21, 22

Бақылау жұмысы – 8 сағат

Қазақ тілі пәнінен тақырыптық жоспар

8- сынып

№	Тақырыптар аты	Сағаттар саны		
		Жалпы	Теориялық	Практика
1	Кіріспе	1	1	
2	5-7- сыныптарды өткендерді қайталау	6	6	
3	Синтаксис және пунктуация	51	51	
4	Оқу жылы соңындағы қайталау	2	2	
5	Бақылау жұмысы	8	8	
	Жалпы	68	68	

**ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ЖӘНЕ ПАЙДАЛАНУҒА ҰСЫНЫЛАТЫН
ӘДЕБИЕТТЕР МЕН ДЕРЕККӨЗДЕР:**

1. O‘zbekiston Respublikasining 1997- yil 29- avgustdagi “Ta’lim to‘g‘risida” gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasining 1997-yil 29-avgustdagi “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to‘g‘risida” gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999- yil 16 -avgustdagi “Umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida” gi 390-sonli qarori.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6 apreldagi “Umumiy o‘rta ta’lim va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limining davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida” gi 187-son qarori.
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 15 martdagi “Umumiy o‘rta ta’lim to‘g‘risidagi Nizomni tasdiqlash haqida” gi 140-sonli qarori.
6. Каримов И.А. Жоғары руханият жеңілмес күш. Т.: Маънавият. 2008.-17 б.
7. Адамбаев Б. Шешендік сөздер. А.: 1992.
8. Адамбаев Б. Қазақтың шешендік сөздері. А.: 2006.
9. Aminov M. , Madvaliyev A. , Mahkamov N. , Mahmudov N. Ish yuritish. Toshkent: «O‘zbekistonmilliyensiklopediyasi» Davlatilmiynashriyoti, 2015.
10. Бектұров Ш. Қазақ тілі. (фонетика, лексика, морфология, синтаксис). А.: 2006.
10. Балақаев М. Қордабаев Т. Қазіргі қазақ тілі. А.: 1992.
11. Балақаев М. Тіл мәдениеті және қазақ тілін оқыту. А.: 1998.
12. Байқабылов Ө. Дүйсебаева Д. Қазіргі қазақ әдеби тілі. (оқу қолданба). Т.: 2013.
13. Дәулетбекова Ж., Рай Қ., Есмағанбетова Ш. Қазақ тілі (сөз мәдениеті

және шешендік). А.: 2001.

14.Исаев С. Грамматикалық ұғымдар мен категориялар. А.: 1992.

15.Исаев С. Қазақ тілі. А.: 2007.

16.Қазақ тілінің энциклопедиясы. Астана. 2006.

17.Mahmudov N. O‘qituvchi nutqi madaniyati. 2-nashri. – T.:Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009.

18.Мұсабекова Ф. Қазіргі қазақ тілінің пунктуациясы. А.:1991.

19.Оразов М. Көмекші сөздер. 1-2-кітап. Т.: 1997.

20.Оразов М. Етістік. А.: 2002.

21.Орфоэпиялық сөздік. А.: 2007.

22.Хасенов Ә. Тіл білімі. А.: 2007.

23.Ысқақов А. Қазіргі қазақ тілі. А.: 1993